Vlaamse Regering

DE VLAAMSE MINISTER VAN ECONOMIE, INNOVATIE, WERK, SOCIALE ECONOMIE EN LANDBOUW

NOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Steunmaatregelen ten behoeve van Circulaire Maakindustrie in het kader van het plan Vlaamse Veerkracht (VV 124)

De Vlaamse Regering voorziet in het plan Vlaamse Veerkracht 15 miljoen euro die door VLAIO kan worden ingezet om de circulaire maakindustrie te ondersteunen.

De huidige nota omvat de voorstellen om de noodzakelijke gerichte steunmaatregelen voor de betrokken doelgroepen te realiseren binnen het aan VLAIO ter beschikking gestelde budget van 15 miljoen euro.

1. SITUERING

A. BELEIDSVELD/BELEIDSDOELSTELLING

Beleidsdomein: Economie

Het regeerakkoord 2019-2024 vermeldt reeds in algemene lijnen de voornaamste Vlaamse bezorgdheden inzake het ondersteunen van de opschaling van de circulaire economie in Vlaanderen.

In de beleidsnota Economie, Wetenschapsbeleid en Innovatie wordt in de transversale doelstelling 'Duurzaam groeien dankzij een kennisgedreven circulaire economie' de inzet van beleidsacties voor onderzoek en innovatie en ondernemerschap aangegeven ter ondersteuning van de realisatie van de circulaire economie.

B. VORIGE BESLISSINGEN EN ADVIEZEN

De werking rond Circulaire Economie is vastgelegd in de Mededeling van de Vlaamse Regering van 10 juli 2020 (VR 2020 1007 MED 7 1bis).

Het Relanceplan van de Vlaamse Regering van september 2020 wil inzetten op de versnelde omslag naar een maximale circulaire economie.

Daartoe wordt een specifiek projecten voorzien binnen het beleidsdomein Economie, namelijk VV 124 gericht op de circulaire maakindustrie.

2. INHOUD

De transitie Circulaire Economie is een van de zeven de transities opgenomen in de Visie 2050 van de Vlaamse Regering, zoals vastgesteld op 25 maart 2016. De uitwerking werd vastgelegd in de startnota, goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 24 februari 2017. Om deze transitie in Vlaanderen succesvol door te zetten, gingen op 1 januari 2017 de drie pijlers van het vroegere Vlaams Materialenprogramma samen verder onder de verbindende noemer 'Vlaanderen Circulair', het knooppunt voor de circulaire economie in Vlaanderen. Het is een partnerschap van overheden, ondernemingen, middenveld en kenniswereld die samen actie ondernemen. Het ondersteunend team Vlaanderen Circulair werd ondergebracht bij de OVAM.

In de mededelingen aan de Vlaamse Regering van 10 juli 2020 over 'Een transversale werking voor de circulaire economie van Vlaanderen' en 'Conceptnota circulaire economie beleids-domein EWI' werden de aanpak van de transitie en de organisatie van Vlaanderen Circulair vernieuwd. Dit gebeurde in uitvoering van de beleidsnota's van de beleidsdomeinen EWI en Omgeving waarin de opzet van een publiek-privaat partnerschap 'Vlaanderen Circulair' als centraal platform werd vooropgesteld. Voor de coördinatie binnen de Vlaamse overheid wordt er gewerkt met een beleidsdomein-overschrijdende coördinatiegroep, onder leiding van de twee ministers die de meest relevante thema's onder hun bevoegdheid hebben, namelijk Minister Hilde Crevits, Viceminister-president en Vlaams minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale economie en Landbouw en Minister Zuhal Demir, Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme.

De transities zijn structurele veranderingen met een grote impact op de samenleving. Ze zijn het resultaat van ontwikkelingen die elkaar versterken op economisch, cultureel, ethisch, technologisch, ecologisch, sociaal en institutioneel vlak. Overheden, ondernemingen, kennisinstellingen, socio-culturele organisaties, milieuverenigingen etc. spelen elk een belangrijke rol. Ter ondersteuning van die transities zijn dan ook acties nodig op verschillende domeinen. Vlaanderen Circulair onderscheidt momenteel zes werkagenda's (circulair bouwen, chemie/kunststoffen, circulaire maakindustrie, waterkringlopen, bio-economie en voedselketen) en zeven hefbomen (beleidsinstrumenten, circulair aankopen, communicatie, onderzoek, innoveren en ondernemen, financiering en jobs/vaardigheden.

Het Agentschap Innoveren en Ondernemen heeft een belangrijke rol in de werking van Vlaanderen Circulair. In het bijzonder is het (co-)trekker van verschillende werkagenda's waaronder de werkagenda 'circulaire maakindustrie' en coördineert het de hefboom 'innoveren en ondernemen'.

De middelen die ingezet worden in de context van de Vlaamse Veerkracht kaderen in de invulling van de werkagenda circulaire maakindustrie.

2.1 Circulaire Maakindustrie

De Vlaamse maakindustrie is de motor van onze export, innovatie en welvaart. Elke job in de maakindustrie creëert minstens één andere job in gerelateerde dienstensectoren. Materiaalkosten, die vaak nog eens sterk schommelen, maken bij maakbedrijven soms 50 tot 60 % uit van de totale bedrijfskosten. Een omslag naar een circulaire economie biedt daar dus heel wat kansen om de concurrentiële positie van onze Vlaamse maakindustrie te verbeteren.

Vlaanderen is voorloper in recyclage en dat willen we blijven, maar om de omslag te kunnen maken naar een circulaire maakindustrie moet ingezet worden op alle circulaire strategieën van design over hergebruik en delen, herstellen, hermaken tot recycleren. In het algemeen moeten nieuwe circulaire business concepten gepromoot worden in de maakindustrie.

De waardeketens in de maakindustrie zijn breed en divers samengesteld. In het kader van de werkagenda 'circulaire maakindustrie' van het transversale programma 'Vlaanderen Circulair' onderzoeken we in 2021 welke waardeketens in Vlaanderen het meest potentieel hebben om de opschaling van de circulaire economie te realiseren. Daarbij werden reeds een aantal belangrijke uitdagingen en hefbomen geïdentificeerd:

- Samenwerking in de waardeketens wordt geremd door een gebrek aan kennis van elkaars processen, te weinig delen van informatie en onvoldoende zicht op hoe kosten en baten kunnen worden (her)verdeeld.

- De nieuwe circulaire business modellen zijn onvoldoende bekend en er is te weinig ervaring over hoe die in de praktijk kunnen worden geïmplementeerd en hoe de impact op de huidige businessmodellen kan worden opgevangen.

- Extra onderzoek naar nieuwe sorteer-, ontmanteling- en recyclagetechnieken (mechanisch en chemisch, gebruik van artificiële intelligentie,...) is nodig.

- De meerwaarde van certificaten, productpaspoorten en methodieken om de impact op duurzaamheid te maten (bijvoorbeeld LCA- Life Cycle Analysis) moet verder worden onderzocht en er moet worden gezocht naar manieren om die in de praktijk te kunnen toepassen en gebruiken (inclusief digitalisering).

- De opschaling van nieuwe technologie vanuit laboschaal naar de industriële omgeving moet mogelijk worden gemaakt.

Via het relancebeleid stimuleren we de ontwikkeling van een nieuwe circulaire maakindustrie, met een sterke nadruk op samenwerking.

2.2 Steuninstrumenten

We willen de komende jaren via innovatie en ondernemerschap inzetten op ontwikkeling en opschaling. Te ondersteunen door instrumenten die technische en business oplossingen kunnen onderzoeken, uitwerken en demonstreren in een model waarbij de samenwerking tussen diverse partners (grote en kleine bedrijven, lokale overheden en alle vormen van sociale organisaties en kennispartners) wordt ondersteund.

Via de inzet van deze instrumenten worden bedrijven en organisatie gestimuleerd om de circulaire omslag te maken, kunnen onderzoeksvragen (bijv. op het vlak van digitalisering en het gebruik van data in de circulaire economie, onderzoek naar nieuwe materialen,..) worden onderzocht en kunnen de resultaten van onderzoek en ontwikkeling concreet worden toegepast en uitgerold. Door een breed gamma van doelgroepen aan te spreken kunnen nieuwe manieren van samenwerking in de keten (bijv. rond gebruik van reststromen, nieuwe businessmodellen, samenwerking met de sociale economie,...) worden uitgetest en gestimuleerd.

De projecten zullen gericht zijn op alle spelers binnen de maatschappelijke vijfhoek: naast bedrijven, komen ook kennisinstellingen, financiers, lokale en regionale overheden en organisaties uit de sociale sectoren aan bod. Door een breed gamma van doelgroepen aan te spreken kunnen nieuwe manieren van samenwerking in de keten (bijv. rond gebruik van reststromen, nieuwe business modellen, samenwerking met de sociale economie, gebruik van digitale technologie...) worden uitgetest en gestimuleerd.

Van deze bottom up projecten wordt verwacht dat zij resultaten zullen hebben die kunnen bijdragen aan het halen van de doelstelling uit het Vlaamse Energie- en Klimaatplan van 9 december 2019 om de materiaalvoetafdruk tegen 2030 met 30% te verminderen. Aan elk project zal gevraagd worden die mogelijke bijdrage te beschrijven en kwantificeren.

Verder wordt vanuit het Europese RRF opgelegd dat alle projecten moeten voldoen aan de Do Not Significant Harm – beginsel. Hiermee zal rekening gehouden worden bij het uitschrijven van de oproepen.

De ondersteuning zal gebeuren door een mix van steuninstrumenten voor innovatie en ondernemerschap, die elk een specifieke doelstelling hebben. Het instrumentarium bestaat grotendeels bij VLAIO. VLAIO heeft momenteel echter geen instrumenten voor het opzetten van kleinere, experimentele projecten voor zeer diverse samenwerkingen en voor proeftuinen/living labs, maar beschikt wel over de kaders om dat te doen.

Specifieke acties gebaseerd op het instrumentarium van VLAIO:

- **De thematische oproepen 'circulaire economie' van de kmo-groeisubsidie**
  Het doel van de kmo-groeisubsidie is het stimuleren van groei en het bevorderen van de competitiviteit van kmo's in Vlaanderen. Vanaf 2021 wordt gewerkt met thematische oproepen. Individuele kmo's die een omslag willen maken naar circulaire economie kunnen steun verkrijgen voor het aanwerven van een strategisch profiel en voor het inwinnen van kennis bij een externe dienstverlener. Er zijn twee oproepen gepland waarin het thema circulaire economie aan bod kan komen, met beslissing in 2021 en begin 2022. Een KMO groeisubsidie bedraagt maximaal € 25.000 voor een advies van één of meerdere externe dienstverlener(s) en maximaal € 25.000 voor de aanwerving van één strategisch profiel. Door de inzet van 1,5 miljoen euro per oproep mikken we op minstens 30 tot maximaal 60 gesteunde bedrijven.

- **Een COOCK-oproep 'circulaire maakindustrie (Collectief Onderzoek & Ontwikkeling en Collectieve Kennisverspreiding).**
  COOCK-projecten hebben tot doel het valoriseren van onderzoeksresultaten door het versnellen van de introductie van technologie en/of kennis bij een ruime groep ondernemingen. Zoals hoger beschreven is er nood is aan extra onderzoek om een aantal systemische knelpunten aan te pakken. Een specifieke COOCK-oproep gericht op de circulaire industrie moet hieraan bijdragen. De COOCK-oproep wordt georganiseerd in 2021, met beslissing eind 2021. Een project in een COOCK oproep ontving in de eerste twee open oproepen gemiddeld 650.000 euro steun. Per COOCK project waren gemiddeld 25 ondernemingen betrokken in de begeleidingsgroep en via hun de bereidheid om de opgedane kennis in hun onderneming toe te passen. Voor deze oproep voorzien we een budget van 4 miljoen euro waardoor we mogelijk een zestal projecten zullen kunnen steunen.

Verder plannen we in 2022 middelen in te zetten voor kleine samenwerkingsprojecten projecten voor de maakindustrie en voor proeftuinen/demo installaties/living labs. De invulling daarvan moet in lijn zijn met de ontwikkeling van de werkagenda's, die gepland is in 2021:

- Voor de circulaire maakindustrie wordt een aanpak uitgewerkt om in 2022 een oproep te lanceren voor **kleine samenwerkingsprojecten** rond herstel en hergebruik waarin alle spelers binnen de maatschappelijke vijfhoek (bedrijven, kennisinstellingen, financiers, lokale en regionale overheden en organisaties uit de sociale sectoren) kunnen samenwerken. Zo kunnen nieuwe manieren van samenwerking in de keten (bv. rond gebruik van reststromen, nieuwe business modellen, samenwerking met de sociale economie, herstel en hergebruik, …) worden uitgetest en gestimuleerd. Dit zal o.a. ook toelaten om ook partners uit de sector van de sociale economie te betrekken ('ogen en handen' van de circulaire economie).

- Aanvullend loopt binnen VLAIO een project voor de ontwikkeling van steun aan **proeftuinen**.

In 2022 wordt een oproep voor proeftuinen/demo installaties/living labs gelanceerd. Dit moet toelaten om in een reële omgeving specifieke oplossingen te ontwikkelen, uit te testen en op te schalen naar een circulaire economie. Hiervoor wordt 5 miljoen euro voorzien.

De concrete invulling van deze beide instrumenten (criteria, thematische focus, indieners,...) zal verder worden ontwikkeld rekening houdend met de zwaartepunten, aandachtspunten en verwachtingen uit de werkagenda circulaire maakindustrie die in het najaar van 2021 van start gaat.

Door nu de algemene principes met betrekking tot het soort instrumenten en de timing goed te keuren kunnen we nog in 2021 al een eerste impuls geven met aandacht voor de concrete noden die in het najaar van 2021 naar boven zullen komen.

3. BESTUURLIJKE IMPACT

A. BUDGETTAIRE IMPACT VOOR DE VLAAMSE OVERHEID

De totale kost om de noodzakelijke gerichte voornoemde steunmaatregelen voor de betrokken doelgroepen te realiseren bedraagt 15.000.000 euro, te verdelen over de twee begrotingsjaren 2021 en 2022 De verdeling over de verschillende oproepen is aangegeven, onder voorbehoud van beperkte verschuivingen in functie van de geselecteerde projecten.

Actie	Circulaire maakindustrie
1. COOCK oproep circulaire maakindustrie	4.000.000
2. KMO Groeisubsidie oproep circulaire economie	1.500.000
3. Call kleine samenwerkingsprojecten in de circulaire maakindustrie	4.500.000
4. Call proeftuinen/demo installaties/living labs circulaire maakindustrie	5.000.000
TOTAAL	15.000.000

Het advies van de Inspectie van Financiën werd bekomen op 28-04-2021.

De Inspectie van Financiën geeft een gunstig advies voor zover de budgettaire doelmatigheid bij de verdere concretisering van de diverse deelacties vooralsnog zal worden verzekerd.

In het algemeen wordt gekozen om een mix van instrumenten in te zetten gericht op onderzoek, ontwikkeling, testen, demonstreren, implementeren en begeleiden en opleiden, waardoor we in staat moeten zijn om de verdere uitrol en opschaling van de circulaire economie in Vlaanderen te ondersteunen en daar zoveel mogelijk partijen bij te betrekken. Dit is belangrijk om een meer systemische transformatie te stimuleren. Deze middelen zullen ingezet worden in het verlengde van de werkagenda's die binnen Vlaanderen Circulair in volle uitwerking zijn.
Deze instrumenten worden ingezet binnen de VLAIO werking, waarbij de evaluatie van project-aanvragen telkens grondig gebeurt en waarbij ook de efficiëntie en effectiviteit van de gevraagde steun individueel wordt beoordeeld. Dit gebeurt deels met reguliere projecttypes, waarbij een

specifieke focus wordt gelegd op de circulaire thema's en deels met bijkomende oproepen. In het eerste geval gebeurt dit dus binnen kaders waarvan de doelmatigheid aanvaard is. In het tweede geval zullen bij de verdere uitwerking de beslissingstrajecten gevolgd worden die eigen zijn aan de ingezette regelgeving, wat een doelmatige uitwerking moet garanderen. Tot slot wijzen we er ook op dat in de nota expliciet staat dat de bottom up projecten moeten aantonen welk kwantitatief resultaat ze verwachten op verminderen van de materiaalvoetafdruk.

In verband met de KMO Groeisubsidie wordt de vraag gesteld of er wel voldoende externe dienstverleners zijn met echt relevante expertise, en of er al voldoende strategische profielen zijn om aan te werven. De KMO groeisubsidie kan inderdaad zowel strategisch advies omvatten als de aanwerving van een strategisch profiel. Er is reeds een ruim aanbod van dienstverleners beschikbaar om bedrijven te ondersteunen bij de omslag naar een circulair businessmodel. Dit aanbod is onder andere beschikbaar via de expertendatabank CircleAid (https://vlaanderen-circulair.be/nl/circleaid-2), via de website van MVO Vlaanderen en via het ruime partnerschap van de dienstverleners uit het contract ondernemerschap dat door VLAIO wordt gefinancierd.. Voor wat betreft de aanwerving van nieuwe medewerkers gaan wij er van uit dat dit niet enkel specialisten in de circulaire economie moeten zijn. Vaak gaat het om medewerkers die vanuit een duurzame invalshoek kunnen kijken naar de interne bedrijfsprocessen van het bedrijf om zo de nieuwe mogelijkheden in kaart te brengen en te implementeren.

De 4,5 miljoen euro voor de call kleine samenwerkingsprojecten in de circulaire maakindustrie en de 5 miljoen euro voor de call proeftuinen/demo installaties/living labs circulaire maakindustrie worden hieronder verder toegelicht en onderbouwd :

Voor de call kleine samenwerkingsprojecten baseren we ons op de projectoproepen die de laatste jaren door Vlaanderen Circulair werden gelanceerd. Deze calls waren telkens zeer succesvol met een overbevraging van de beschikbare budgetten en met een stijgend aantal ingediende projecten (134 ingediende projecten in 2017, 150 in 2018 en 266 in 2019). Het studiebureau Kenter deed in 2020 een onderzoek naar de impact van het instrument. Vertrekkend van de beleidstheorie werden een aantal onderzoeksvragen onderzocht (via schriftelijke feedback en via expert panel reviews).

Belangrijkste conclusies van het omvangrijke rapport waren dat dankzij deze brede projectoproep circulaire economieprojecten werden gesteund die door de projectsteun meer ambitieus en meer innovatief waren. Door de laagdrempelige aanpak van de projectoproep, door in te zetten op interdisciplinaire projecten en door alle partners uit de quadruple helix als gelijkwaardig te beschouwen slaagden de projecten erin om een aantal juridische, organisatorische en technische drempels aan te pakken. Er werd nieuwe kennis opgebouwd en die werd vertaald in concrete toepassingen. Nieuwe businessmodellen werden ontwikkeld, er was innovatie in cultuur en gedrag en er waren nieuwe vormen van ketensamenwerking. Deze oproepen zetten ook expliciet in op kennisdeling tussen alle projecten en dat werd sterk gewaardeerd door alle deelnemers. Uit de bevraging bleek ook dat meer dan 80 procent van de projecten werd verdergezet en opgeschaald na de subsidieperiode.

Voor dit soort projecten zal het steunbedrag maximaal 100.000 Euro bedragen. Het is hierbij belangrijk dat de instapdrempel laag ligt, dat er een breed scala van indieners aan bod kan komen en dat het soort kosten dat kan worden gefinancierd de indieners van de projecten in staat stelt om ambitieus en innovatief te zijn.

Voor de invulling van het budget van 5 miljoen euro voor de call proeftuinen/demo installaties/living labs rekenen we op projecten die nood hebben aan een infrastructuur (fysiek en/of digitaal) en die daarnaast ook kunnen inzetten op matchmaking, op begeleiding en opleiding van projecten vanuit die proeftuinen. Daarom zal het steunbedrag hier merkelijk hoger liggen en zal er gemikt worden op een meer structurele samenwerking op langere termijn. De verdere uitwerking hiervan zal rekening houden met het project rond proeftuinen dat momenteel loopt binnen VLAIO.

Het begrotingsakkoord werd bekomen op XXX

B. ESR-TOETS

Subsidies worden aangerekend op ESR-code 4

C. IMPACT OP HET PERSONEEL VAN DE VLAAMSE OVERHEID

Geen impact.

D. IMPACT OP DE LOKALE EN PROVINCIALE BESTUREN

- personeel: het ontwerp heeft geen weerslag op het gebied van personeelsinzet;
- werkingsuitgaven: het ontwerp heeft geen weerslag op de lopende uitgaven;
- investeringen en schuld: het ontwerp heeft geen investeringen als gevolg;
- ontvangsten: het ontwerp resulteert niet in bijkomende ontvangsten.

Conclusie: het ontwerp heeft geen weerslag op de werking van de lokale besturen.

4. VERDER TRAJECT

De Vlaamse minister, bevoegd voor de economie, zal belast zijn met de uitvoering van deze beslissing en doet hiervoor beroep op het Fonds voor Innoveren en Ondernemen (begrotingsfonds van VLAIO).

5. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

- In te stemmen met de in deze nota omschreven aanpak voor de subsidiëring van projecten in de circulaire maakindustrie;
- De Vlaamse minister bevoegd voor Economie te belasten met de verdere organisatie en behandeling van de oproepen en de toewijzing van de subsidie aan de goedgekeurde aanvragen;
- Het bedrag van 15 miljoen euro vrij te maken vanuit de relanceprovisie ten gunste van het Fonds voor Innoveren en Ondernemen (begrotingsfonds van VLAIO).

De Vlaamse minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale economie en Landbouw,

Hilde Crevits